

22 april 2022

Als integraal fataal wordt

We zien dat de ambities voor een brede, geïntegreerde aanpak van plannen uit de hand lopen.

[Friso de Zeeuw](#)

Terwijl niemand de noodzaak ontkent om de stevige opgaven in de fysieke leefomgeving geïntegreerd, in samenhang aan te pakken, neemt de verkokering in de overheidspraktijk nauwelijks af.

We zien aan de andere kant dat de ambities voor een brede, geïntegreerde aanpak van plannen uit de hand lopen. Het komt onder meer tot uiting in de nieuwe lading men het begrip omgevingskwaliteit geeft. Dat lijkt soms op een kerstboom die zo volhangt met ballen, dat ie omvalt. Jammer, want met een passende invulling kan omgevingskwaliteit juist houvast bieden om bij plannen de kwaliteit in beeld te krijgen, te bediscussiëren en te versterken.

Nu heeft het domein gebiedsontwikkeling een indrukwekkend vermogen om nieuwe maatschappelijke thema's in de planvorming - en daarmee in de omgevingskwaliteit - te absorberen. Denk aan de energietransitie, klimaatadaptatie en gezondheidsaspecten.

De kunst is om alle oude en nieuwe invalshoeken en belangen te vervlechten naar een samenhangend plan. Dat geldt voor de verschillende schaalniveaus: project, gebiedsontwikkeling, stadsontwikkeling en regionaal plan. Het vergt stuurmanskunst, doorzettingsvermogen en uitvoeringskracht om dat voor elkaar te krijgen.

Het opnamevermogen van omgevingskwaliteit is echter niet ongelimiteerd. Overschrijden we die grenzen, dan ondermijnen we de toch al onder druk staande uitvoeringskracht. We begeven we ons in een politiek-correct, holistisch klets-circuit, met prachtige, vrijblijvende intenties maar met magere, teleurstellende uitkomsten. Om nog maar te zwijgen over de inspanningen die het sowieso al kost om de voortwoekerende verkokering een halt toe te roepen.

Als je het over alles wilt hebben, smooit je plan in een drama van goede bedoeling. Ik neem als voorbeeld de door de [Federatie voor ruimtelijke kwaliteit gepromote *Baukultur*](#). De *Baukultur*-benadering combineert inhoudelijke kwaliteitseisen, sociale diversiteit, duurzame economie met serie proceseisen. Het begint op een programma van een politieke partij te lijken.

Een ander concept laat zich inspireren door de *Blue Zones*: enkele plekken op de wereld waar het gelukkige en gezonde leven je toelicht. In ons land heeft dat zijn meest radicale vertaling gevonden in het transformatieplan voor de Utrechtse Cartesiusdriehoek. De [officiële website](#) levert wervend proza. Ik citeer: 'In Cartesius draait het om gezond en gelukkig leven. De wetenschappelijke theorie van de *Blue Zones* heeft hiervoor als inspiratie gediend. De lessen

die de wetenschap daaruit heeft gehaald worden in Cartesius Utrecht toegepast. Wij leveren de ingrediënten om je goed te voelen. Een huiskamer om gezond eten te halen, cultuur te beleven, of op het terras af te spreken. Een ‘central park’ waar je elkaar tegenkomt of even lekker wegdroomt in het gras. Een gezamenlijke moestuin, want vers eten uit eigen tuin is het allerlekkerst.’ Zo gaat het nog een tijdje door. De tekst biedt de ultieme combinatie van ruimtelijk determinisme, *social engineering* en marketingtaal. Het gaat naar mijn inzicht echter om een ‘gewone’ hoogstedelijke buurt, met een uitgebreid buurthuis, een park en wat stadslandbouw, fietsvriendelijk, op het openbaar vervoer georiënteerd (en een lage parkeernorm).

Kan de [brede welvaartsbenadering](#) helpen bij de modernisering van omgevingskwaliteit? Ja, dan kan. In het kader de opstelling van een [Regionale InvesteringsAgenda \(RIA\)](#) voor Noord-Holland Noord is getracht indicatoren voor de maatschappelijke meerwaarde te identificeren die op het schaalniveau van de gebiedsontwikkeling én van de regio toepasbaar zijn. De indicatoren zijn geënt op de fysieke omgeving. De kunst is om ze kwalitatief en kwalitatief in te vullen, of tenminste te duiden. Items als ‘de balans tussen werk en privé’ blijven dus beschouwing, evenals ‘maatschappelijke betrokkenheid’, ‘sociale contacten’ en ‘subjectief welzijn’. Want je kunt alles wel aan willen pakken, maar dan wordt integraal fataal.

Samengevat: Ook bij de lading van het begrip omgevingskwaliteit zeigt sich in der Beschränkung erst der Meister (Goethe).

Deze column is ontleend aan een [uitgebreide verkenning](#) van de ontwikkelingen rond de begrippen omgevingskwaliteit en integraliteit.